

augua por aquelles *penas*» (1965).

L'àrea de l'acc. 'roca' penetrava en el Sud de França, segons que ens mostren NLL com *Penmas* (doc. de 1157), *La Pène, Penellos* a l'Aude (Sabarthès), *Las Penos* turó en el Cantal (Amé), *Pena d'Arrustià* nom d'un cim a la Vall de Luixon (*Armanac dera Moun-tanbo*, 1924, 18), i un gran nombre de cims de la Vall d'Aran. Longnon (*Les Noms de Lieux de la France*, §§ 26, 34), assenyala bastants casos del NL *La Penne* fins a la línia Lot-et-Gar.-Tarn-Ariège-Aude-Drôme (2)-Bouches du Rhône i un cas espars en els Alps Marítims. Troba *pinna* «sommets, faite ou montagne» en la Vida de St. Víctor i Sant Fèlix, sants aragonesos del S. VIII, escrita en llatí, suposa ell, a Saragossa en el S. XIII. En fi *peno* segueix viu encara en el provençal rodanès: «Au Trau di Fado, a la coumbo d'Infer / quatre lou porton --- Dins li *peno* / que di Baus formon la cadeno, / en un rodé que l'alabreno / trèvo ---», *Mireio* (VI, 22.4).

A França hi ha testimoni indirecte, arquitectònic: PENNIONE ha donat el fr. *pignon* 'merlet' i 'penal d'una façana d'edifici'; d'aquí s'ha manllevat *pinjó* id. en cat., en part amb variant *pinjo* «el fanal --- amarrat amb una argolla a la perxa, com si diguéssim al *pinjo* d'una façana», Ruyra (O. C., 341a35).

Aebischer (*Études de Lettres, Bull. Fac. L. Univ. Lausanne* II, 1959, 41-61; tot adherint-se a «l'etimologia M-Lübke-Wartburg-Coromines»), documenta *pen-na* 'cim de muntanya' com a mot, poc o molt viu encara, a Lucca (i ja l'usava el pisà Fr. da Buti, † 1406, el famós comentador de Dante), usat a San Marino només fins c. 1250, i testificat solament per la toponímia tot al llarg dels Apennins i fins i tot a Brescia; a França en delphinès antic i picard antic (1298-1418). Algun cas escadusser pogué arribar força més lluny cap a l'E.: Skok creu que *Penatúri* pl. m., nom propi d'un escull, a la costa croata, representa un *PINNATORIUM.

L'etimologia de *penya* no ens ha de causar escrúpols, puix que l'evolució semàntica és natural i clara; i ens consta pel testimoni de gramàtics llatins que la I de PINNA era breu.³ Per al romanista poc importa que el ll. PINNA 'ploma' i 'merlet' sigui la mateixa paraula que PENNA 'ala', en qualitat de duplicat fonètic dialectal, generalment confós en els mss. (així Petroni, XXXVI, 2, emprà *pinna* en el sentit d'ala), o bé que siguin primitivament dos mots d'etimologia distinta, com admeten altres llatinistes: sigui com vulgui, el cas és que les llengües romàniques només presenten rastres clars de PINNA (sard *pinna* 'ploma'), no pas de PENNA, que segons la seva etimologia indoeuropea hagué de tenir ĕ, i per tant hauria donat *ie* (no pas *e*) en castellà; també el vocalisme dels dialectes catalans postula ē originari i no pas ĕ: bal. *péya*, or. *péya*, val. i occid. *péya*.

No hi ha cap raó ferma per cercar l'etim. de *penya* en el cèltic PENNO- 'cap' (com volia Leite de V.);⁴ ni pensar en un ètímon ibèric, com feren Longnon i algun altre (rebutjats també per Rohlf, ASNSL CLXXXVI, 177-8); ni tampoc en una vaga paraula 'mediterrània' de la família de l'it. merid. *péntoma* 'preci-

pici', i del nom dels Apennins, com voldria Alessio, *ARom.* xxv, 176-7.

Dins mateix del domini català, serà bo de precisar les zones on el mot és més popular. Ho és ben poc a Bna. mateix, i poc en la part central del dialecte oriental (el Maresme, molts rodals del Vallès, i fins cap al Montseny); però ja el sentim força, anant Llobregat amunt o més enllà del riu. I la popularitat, igual que l'arrelament toponímic, són grans no sols a tots els altres dominis dialectals dins la llengua, sinó ja en totes les parts extremes del català oriental. Pertot és fan concurrència *penya* i *roca*, i no hi ha cas ni situació, ni cap zona dialectal, on *roca* no sigui aplicable o no ho sigui *penya*.

Però, sense que es pugui establir una distinció sinònima radical ni rotunda, cada una és millor en certs casos que en d'altres, no depenent tant de la grandària com del material: *penya*, les basàltiques, granítiques, marmòries, les de les cingleres etc., *roca* les de mineral més erosionable (calcarí etc.), les que abunden més a les costes del Continent. D'això depèn en bona part la diferent freqüència comarcal; car el llenguatge familiar, col·loquial, té sempre tendència, quan dos termes són possibles, a negligir i deixar que es «rovellin» el menys indispensable, i abusar de l'altre. Fora de la zona més central, abunden més les grans muntanyes a totes les altres, i si no són tan grans a la major part de les Illes, en canvi aquestes són terres més penyaloses que enlloc.

Ja a l'Alt Empordà, a la franja costera de tota la comarca, augmenta molt la freqüència de *péya*: una frase com l'oïda a Espolla «en el Casso hi ha grans *penyes* negres», no l'hauria sentida enlloc en el Maresme etc.; a l'Escala em corregiren sovint en *penya* quan jo els deia *roca*; genèrics com *Penyes de la Regalada* (La Selva de Dalí), o *La Penya de la Serp* (Espolla), pertot, 1958.

A Cerdanya la gent popular és molt puntosa en la distinció sinònima: a Câldegues digueren que de *roques* no n'hi havia en el terme, però sí molta *péya*, volent dir la del subsòl; a Porta anomenaren sempre *péyas* les roccasses dels cingles i *roques* les esparses o soltes (1959); ben viu a tot Cerd., i amb la forma *ya* allà ja vella, fins en topònims (recordem el gran *Penyes-ales* 2330 alt., pron. *péyazáltas*). Altrament és gran l'abundància del mot en tot el domini ross., tant en l'ús literari (p. ex. d'un home d'estil popular tan intransigent com Saisset, *Catal. d. R.*, 165, veg. context en *sàller* a *SALTAR*), com en el terrer; fins als pobles més nòrdics, en el Conflent i vessants Nord del Canigó (*La Penya de Vallardera* Estoer, les *Penyes d'en Pissòna* St. Miquel de Llotès, 1960). Val a dir que és a cabassos que ho trobem en els Aspres (Sant Marçal) Torderes, el Vallespir (*La Penya Dreta*, collet frontier a les Illes); i a cada pas i pertot arreu, a tots els pobles de l'Albera i de la Marenda (Argelers, Banyuls, Cervera): a Montesquiú (on hi ha la *Penya de les Arendòles*) insisteixen en els mateixos matisos distintius que a Cerdanya (1959).

Això continua sense canvi marcat per les valls piri-